

Māra Jēkabsons

Austrijas un Šveices informācijas vēstniecība Latvijas Akadēmiskajā bibliotēkā

Jau no 19.gadsimta pasaules politiskajā praksē ir pieņemts valstu savstarpējo sakaru veiksmīgai nodrošināšanai un pilsoņu aizstāvībai ierīkot vēstniecības. Taču tās ir valsts varas pārstāves, ne informācijas krātuves. Kur informāciju par kādu sevi interesējošu valsti lai rod vidējais pasaules pilsonis, piemēram, latvietis? Protams, bibliotēkā. Tāpēc arī bibliotēkās mēdz būt sava veida vēstniecības, proti, speciāli krājumi par kādu valsti vai to kopumu. Viens no šādiem krājumiem ir Austrijas un Šveices literatūras nodaļa Latvijas Akadēmiskajā bibliotēkā (LAB). Nodaļa dibināta 2001.gada 13.septembrī un ir šo valstu prezentācijas centrs Latvijā — tās uzdevums ir sekmēt kultūras un informācijas apmaiņu starp Austriju, Šveici un Latviju, tajā skaitā piedāvāt literatūru no un par abām

valstīm Alpu kalnu pakājē. Tā ir mājīga un radoša tikšanās vieta personām, kas interesējas par Austriju un Šveici, šo zemju kultūru, zinātni u.c. nozarēm.

Austrijas literatūras krājums 2008.gada 1.janvārī sastādīja 4068 vienības, Šveices literatūras kolekcija — 1417 vienības. Turklāt tās nav tikai grāmatas, bet arī laikraksti, žurnāli, kompaktdiski (CD), ciparvideodiski (DVD), audio, videokasetes un citi materiāli. Krājums ir brīvi pieejams, lasītavās ikviens var iepazīties ne tikai ar austriešu un šveiciešu daiļliteratūru, bet arī ar vēsturiska, novadpētnieciska, politiska, mākslinieciska satura darbiem.

Österreich Bibliothek

Austrijas literatūras krājums izveidots divpusēja līguma rezultātā starp Austrijas Federālo Ārlietu ministriju un LAB un noformēts kā ilggadīgs aizdevums. Literatūras pamatkrājums tika uzdāvināts, taču tā turpmākai piekomplektēšanai Austrijas Federālā Ārlietu ministrija katru gadu piešķir finansējumu 2600 eiro apmērā, kā arī apmaksā 2 nedēļu tālākizglītības kursus Austrijā nodaļas darbiniekiem.

Austrijas Republikas vēstniecība ir LAB Austrijas bibliotēkas ārzemju kurators un finansiāli atbalsta tās pasākumus. Sadarbībā ar vēstniecību notikuši vairāki Austrijas dienām Latvijā veltīti pasākumi un Austrijas rakstnieku, piemēram, Zuzannas Kubelkas (*Susanna Kubelka*, 1942) un Jutas Treiberes (*Jutta Treiber*, 1949), darbu lasījumi, kā arī tikšanās ar Austrijas literāturzinātnieku Jozefu Strelku (*Josef Strelka*, 1927). Tiek gatavotas arī izstādes, piemēram, izbraukuma izstāde no nodaļas krājuma Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijā par Volfgangu Amadeju Mocartu (*Wolfgang Amadeus Mozart*, 1756–1791) komponista jubilejas gada konferences laikā 2006. gada 17.janvārī.

Schweizer Lesezimmer

Jauno zinātnieku atbalstam, kā arī akadēmisko attiecību starp Šveici un Baltijas valstīm veicināšanai 2000.gada aprīlī darbību uzsāka Geberta Rifa fonda (*Gebert Rüf Stiftung*, <http://www.grstiftung.ch>) Baltijas nodaļa "Šveices-Baltijas tīkls" (*Swiss Baltic Net*, <http://www.swissbaltic.net>), kas uzskatāma par vienu no šī fonda apakšprogrammām. Pateicoties fonda delegāta, Šveices diplomāta Maksa Šveicera izdevumiem par Baltijas valstu un Šveices attiecībām

Austrijas un Šveices literatūras nodaļas mājīgās lasitavas

Maksa Šveicera izdevumi par Baltijas valstu un Šveices attiecībām

cera (*Max Schweizer*) aktivitātēm, tapa Šveices literatūras lasītava LAB, kā arī Igaunijā un Lietuvā. Jāpiebilst, ka Maks Šveicera interešu lokā būtisku vietu ieņem Šveices attiecību un sakaru ar Baltijas valstīm pētniecība — izdotas četras grāmatas, kas plaši un daudzpusēji atspoguļo šo jautājumu: "Estland, Lettland, Litauen" ("Igaunija, Latvija, Lietuva"), "Zwischen Riga und Lugano" ("Starp Rīgu un Lugaņo"), "Zwischen Vilniuss und Bern" ("Starp Viļņu un Berni") un "Zwischen Tallin und Zürich" ("Starp Tallinu un Cīrihi").

Kopumā Šveices lasītavu atbalsta divi fondi: Geberta Rifa fonds un "Pro Helvetia" (<http://www.pro-helvetia.ch/>). Atšķirībā no Austrijas valdības Šveices fonds "Pro Helvetia" naudu grāmatām nepiešķir, bet nepieciešamos dokumentus dāvina — pārsvarā tā ir daiļliteratūra. Savukārt Geberta Rifa fonda "Šveices–Baltijas tīkls" katru gadu piešķir summu 1000 Šveices franku apmērā populārziņātnisku informatīvo materiālu pasūtīšanai. Tiek atbalstīta arī dažādu pasākumu organizēšana, piemēram, 2008.gada aprīlī Latvijā viesojās pasaulē plaši pazīstamais šveiciešu rakstnieks Pauls Nizons (*Paul Nizon*, 1929). Jāatzīmē, ka "Pro Helvetia" ir Šveices valsts fonds kultūras attīstībai, kamēr Geberta Rifa fonds — privātfonds, ko izveidojis viens cilvēks — Heinrihs Geberts (*Heinrich Gebert*, 1917–2007).

— GEBERT RÜF STIFTUNG —
WISSENSCHAFT. BEWEGEN

Geberta Rifa fonda logo

schweizer kulturstiftung
prohelvetia

"Pro Helvetia" fonda logo

No visām četrām debespusēm

Austrijas un Šveices literatūras nodaļa ir četrpusēja ieguldījuma rezultāts: Austrijas valdības finansējums, "Pro Helvetia" un Geberta Rifa fondu dāvinājumi un LAB personāla un telpu uzturēšanas izmaksu segums. Nodaļai ir laba sadarbība ar augstskolām, lasītāju un apmeklētāju vidū sastopami daudzu augstskolu un universitāšu studenti.

Pasaulē pavisam ir 52 šādas Austrijas literatūras bibliotēkas, taču Šveices lasītavas ir tikai trīs — pa vienai katrā Baltijas valstī, kaut kopsummā, sākot ar 2001.gadu, Baltijas valstu bibliotēkās tika iekārtotas 18 lielākas vai mazākas lasītavas, lasīšanas stūrīši un krājumi: četri Igaunijā, seši Latvijā un astoņi Lietuvā.

Šveice emigrācijā

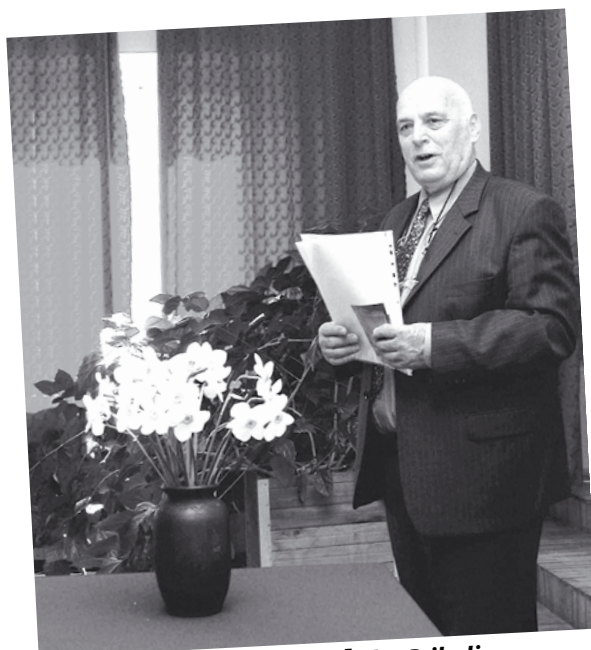
No 2008.gada 9. līdz 30.maijam LAB konferenču zālē bija skatāma izstāde "Jaunā Šveice, 1831.–1900. Šveiciešu emigrācija Amerikas Savienotajās Valstīs (*Madison County, Illinois*)". Izstādes atklāšanā Latvijā dzīvojošais šveiciešu gleznotājs un rakstnieks, Šveiciešu biedrības Baltijā priekšsēdētājs Ērihs Gribelis (*Erich J. Grübel*) nolasīja referātu "Šveicieši ārzemēs (toreiz un tagad): emigrācija šodienas skatījumā", ieskicējot galvenās tendences, kas raksturīgas šīs tautas cilvēkiem svešumā.

Šveicieši ārzemēs ir bijuši vienmēr, bet jo īpaši pēc 17.gadsimta. Savulaik šveiciešu algotņi dienēja daudzu valstu un karaļu armijās. Viņi bija cīņas un uzticības garantants ikvienam, kura pusē kalpoja. Pāvestam vēl šobaltdien ir šveiciešu gvarde, kas, kā liecina tās nosaukums, sastāv tikai no izciliem šveiciešu rezervistiem. Taču toreizējai izceļošanai ar šodienas emigrāciju ir mazs sakars. Pirms vairākiem gadsimtiem kalnos dzīvojošajām lielajām šveiciešu ģimenēm algotņi bija gandrīz vienīgā iespēja nopelnīt naudu. Apstākļi bija nežēligi — brālis bieži vien cīnījās pret brāli, un atkalredzēšanās nereti notika pēc asiņainām kaujām, kad izdzīvojušais satika vairs tikai noasiņojušu mirušo. Taču daudziem izdevās uzkāpt pa armijas karjeras kāpnēm un iegūt lielu godu un slavu, piemēram, viens no Franču ārzemju leģiona dibinātājiem ir bijušais šveiciešu virsnieks.

Vislielākā šveiciešu aizplūšana uz ārzemēm sākās pēc Napoleona kariem 19.gadsimta 30. līdz 60.gados. Masu industrializācijas rezultātā algas bija niecīgas, ģimenēs bieži vien iestājās bads. Situāciju pastiprināja bargie laikapstākļi, cilvēki izceļoja veselām ģimenēm, kaut lielajam vairumam nebija ne graša pie dvēseles. Jāsaka, ka par ceļa galamērķi cilvēki ne vienmēr izvēlējās Ameriku, daudzi devās uz austrumiem, sevišķi tie šveicieši, kas bija Napoleona armijā — ja viņiem izdevās pārdzīvot nikno salu, viņi palika Krievijā, Polijā un pat Baltijā. Tā, piemēram, Lielajos kapos pie Miera ielas rodami divi kapakmeņi ar šveiciešu karavīriem veltītiem uzrakstiem.

Zināmas paralēles šveiciešu emigrācijai iespējams vilkt ar latviešu izceļošanu uz Sibīriju 19.gadsimtā, kur toreizējā Krievijas cara valdība zemniekiem par pāriešanu pareizticībā piešķīra zemi. Pasaules karu starposmā Latvijā bija izveidojusies diezgan liela šveiciešu komūna, kas iesaistījās, piemēram, Ķeguma hidroelektrostacijas celtniecībā, jo bija talantīgi inženieri un zinātnieki.

Šodien situācija Šveicē ir mazliet citāda, jo, pateicoties drošām sociālajām garantijām, 25% valsts iedzīvotāju ir ārzemnieki. Šveice rūpējas par viņiem, šādā veidā atmaksājot par savu ļaužu uzņemšanu un atbalstu citur.

Gleznotājs un rakstnieks Ērihs Gribelis

Izstādes oriģinālais noformējums

LAB direktore Venta Kocere (no kreisās) un Latvijas Universitātes Moderno valodu fakultātes Literatūras un kultūras nodaļas asociētā profesore Tatjana Kuharenoka izstādes atklāšanā

Emigrācija no šodienas skata punkta ir daudz vieglāka un mūsdienu mobilajos apstākļos daudzi šveicieši strādā un dzīvo ārzemēs. Pēc statistikas datiem ārpus dzimtenes mīt ~ 600 000 šveiciešu, lielākā daļa no viņiem — Francijā. Starp pazīstamākajiem ārzemēs mītošajiem šveiciešiem var minēt šokolādes *Karl Fazer* radītāju Karlu Fazeru (*Karl Fazer*, 1866–1932) un aktrisi Renē Zelvēgeri (*Renée Zellweger*, 1969).

Ko darīt tālāk?

Diemžēl “Šveices–Baltijas tīkls” 2008.gada 31.decembrī beidz savu darbību. Geberta Rifa fonda pārstāvji uzskata, ka programma pēc gandrīz 9 gadus ilgās darbības savas iespējas ir izsmēlusi. Taču iesāktās aktivitātes tiks turpinātas — vēl divus gadus tiks atbalstītas Šveices lasītavas Igaunijā, Latvijā un Lietuvā un daži citi projekti. Programmas mērķis savulaik izrietēja no fonda dibinātāja vēlmes palīdzēt Vidus un Austrumeiropas valstīm sasniegt Rietumeiropas līmeni, ik gadus piešķirot noteiktu finansējumu. Tā kā visas trīs Baltijas valstis ir iestājušās Eiropas Savienībā un sekmīgi attīstās, tām ir citas palīdzības iespējas ārpus šī privātfonda. Fonda ietvaros turpinās darboties citas Austrumeiropas programmas, kur piedalīties aicinātas arī Baltijas valstis.

Problēmas saģādā mazās lasītavas reģionos. Piemēram, sava veida likvidāciju ir piedzīvojuši Šveices literatūras stūrīši (*Lesecke*) Rēzeknes Centrālajā bibliotēkā un Talsu Galvenajā bibliotēkā. Savulaik šīm bibliotēkām tika uzdāvināti nelieli šveiciešu literatūras krājumi, kuri to mazā izmantojuma dēļ tika iepludināti kopējā bibliotēku krājumā un daļēji pat norakstīti. Vācvalodīgo zemju centru (*D-A-CH-Zentrum*) Liepājas Pedagoģijas akadēmijā iecerēts pievienot Liepājas Pedagoģijas akadēmijas bibliotēkai, kaut šī centra vadītāja Irēna Muižniece pastāv uz centra patstāvības saglabāšanu. Atsevišķi līdz šim veiksmīgi darbojas arī Šveices birojs Daugavpilī un Austrijas un Šveices literatūras nodaļa Latvijas Universitātes Vācu valodas, vēstures un kultūras centrā.

Austrijas un Šveices literatūras nodaļas vadītāja Ļina Kočetkova

LAB kopā ar pārējām minētajām bibliotēkām ir kā Šveices un Austrijas literatūras saliņas — mazas šo valstu vēstniecības, kur ikvienam Latvijas iedzīvotājam ir iespēja iegūt visdažādākā profila un veida informāciju, vienlaikus apgūstot šo valstu valodu. Jācer, ka gan Austrijas un Šveices, gan Latvijas valdības, gan dažādi fondi neaizmirsīs šos krājumus, palīdzēs tos regulāri atjaunot un uzturēt, lai tā būtu patiesi silta un informācijas bagāta tikšanās vieta šo Alpu zemju interesentiem, ceļotājiem un patriotiem.

Informācijai: Austrijas un Šveices literatūras nodaļa (*Österreich Bibliothek + Schweizer Lesezimmer*) atrodas Latvijas Akadēmiskajā bibliotēkā, Rūpniecības ielā 10, Rīgā. Vadītāja: Ļina Kočetkova, darbalaiks: 10.00–18.00, tālrunis: 67106205, 28474307, e-pasts: nina.kochetkova@lib.acadlib.lv.

(*Andra Melbārža un Māras Jēkabsones foto*)